

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-93>

УДК 351.9:351.86:355] (477)

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПОСТУПЛЕННЯ ГУМАНІТАРНОЇ ДОПОМОГИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

INTEGRATIVE PROCESSES AND LEGAL REGULATION OF THE PROVISION OF HUMANITARIAN AID IN THE SPHERE OF NATIONAL SECURITY AND DEFENSE

Галій Василь Іванович

викладач кафедри,

Національна академія сухопутних військ імені Петра Сагайдачного

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-5770-262X>

Haliy Vasyl

Hetman Petro Sahaidachnyi National Ground Forces Academy

Стаття розглядає інтеграційні процеси та нормативно-правове регулювання поступлення гуманітарної допомоги у сфері національної безпеки та оборони. Розглянуті міжнародні та регіональні організації, законодавчі акти України та міжнародні нормативно-правові акти. У статті висвітлені основні проблеми та недоліки, а також запропоновані шляхи вдосконалення законодавства для забезпечення ефективного надання та використання гуманітарної допомоги. Роль регіональних організацій, які також відіграють важливу роль у наданні гуманітарної допомоги, доповнюючи глобальні зусилля з реагування на надзвичайні ситуації та кризи. Кожна з яких має свою специфіку в наданні допомоги та вплив на нормативно-правове регулювання у цій сфері. Аспекти які потрібно вдосконалити для регулювання, спрощення процедур отримання та використання гуманітарної допомоги, забезпечення прозорості та відповідальності за її цільове використання, а також посилення контролю за надходженням та розподілом допомоги.

Ключові слова: інтеграційні, процеси, нормативно-правове, регулювання, гуманітарна допомога.

The article examines integration processes and regulatory framework for the provision of humanitarian aid in the sphere of national security and defense. International and regional organizations, legislative acts of Ukraine, and international regulatory acts are considered. The article highlights the main problems and shortcomings, as well as proposes ways to improve legislation to ensure effective provision and use of humanitarian aid. The role of regional organizations, which also play an important role in providing humanitarian assistance, complementing global emergency and crisis response efforts. Each of which has its own specificity in providing assistance and influence on regulatory and legal regulation in this area. Aspects that need to be improved for regulation, simplification of procedures for receiving and using humanitarian aid, ensuring transparency and responsibility for its intended use, as well as strengthening control over the receipt and distribution of aid. The essence of integration processes is the creation and improvement of mechanisms to simplify and optimize interactions between all participants in the process of providing humanitarian aid. including the development and implementation of common standards and procedures, the establishment of a single information platform for data exchange and needs analysis, as well as the formation of joint strategic areas of activity. Harmonization of legal and regulatory frameworks governing the provision and reception of humanitarian aid to ensure its legality, transparency and responsibility of all parties. Aspects that need to be prioritized to improve legal regulation, namely: simplification of procedures for receiving and using humanitarian aid, ensuring transparency and responsibility for its intended use, as well as strengthening control over the receipt and distribution of aid. Development and implementation of the following legislative initiatives that integrate international standards and practices. Legislative initiatives aimed at creating a reliable and effective system of providing humanitarian aid, while ensuring a high level of transparency and accountability and ensuring the effective provision of humanitarian aid, which in turn will contribute to ensuring national security and defense in the country.

Key words: integration, humanitarian aid, national security, defense, legislation.

Постановка проблеми. Актуальність досліджуваної теми набуває особливого значення в контексті мобілізації усіх ресурсів для захисту територіальної цілісності та суверенітету України проти російської агресії в умовах повномасштабного вторгнення. Надання та ефективне розподілення гуманітарної допомоги стають критично важливими для підтримки не лише цивільного населення, але й Збройних Сил та інших структур національної безпеки та оборони. В цьому контексті забезпечення координації міжнародних зусиль, адаптація національного законодавства до викликів воєнного часу, а також розробка та впровадження ефективних механізмів отримання, розподілу та використання гуманітарної допомоги стають першочерговими завданнями для держави.

Метою цієї статті є глибокий аналіз інтеграційних процесів у сфері гуманітарної допомоги та оцінка нормативно-правового регулювання її надходження з акцентом на забезпечення потреб національної безпеки та оборони в умовах протистояння зовнішній агресії. Дослідження зосереджується на періоді з 1996 по 2024 рік, з особливим фокусом на викликах та перспективах, що виникли під час повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Завданням та одночасно проблемою дослідження є оцінка еволюції нормативно-правової бази України щодо регулювання поступлення гуманітарної допомоги, з урахуванням викликів повномасштабного вторгнення, з подальшим формуванням концепту конкретних пропозицій щодо оптимізації інтеграційних процесів та вдосконалення нормативно-правового регулювання для ефективного вирішення викликів, пов'язаних із забезпеченням національної безпеки та оборони в умовах війни.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Аналізуючи тему інтеграційних процесів та нормативно-правового регулювання поступлення гуманітарної допомоги у сфері національної безпеки та оборони, було використано ряд наукових праць, офіційних документів, матеріалів міжнародних організацій та національного законодавства, що відображають різні аспекти цієї масштабної теми.

Робота Аракелової І. О. "Гуманітарна допомога міжнародних організацій-донорів постраждалим від воєнного конфлікту в Україні" зосереджує увагу на аналізі внеску міжнародних донорів у вирішенні гуманітарних криз, викликаних воєнними діями на території України. Вона висвітлює ключові аспекти

мобілізації міжнародної підтримки та її вплив на соціально-економічне становище в країні. Волков С. В. у своїй статті "Гуманітарна допомога в Україні: сучасні виклики" акцентує на сучасних викликах та проблемах, з якими зіштовхується Україна в процесі надання та отримання гуманітарної допомоги. Автор розглядає питання ефективності механізмів розподілу допомоги та її впливу на зміцнення національної безпеки та обороноздатності. Дослідження Гребельника О. П. та інших авторів "Гуманітарна допомога в умовах воєнного стану: особливості пропуску через митний кордон України" конкретизує нормативно-правові аспекти пропуску гуманітарної допомоги через митний кордон, висвітлюючи специфіку правового регулювання в умовах воєнного стану. Національне законодавство, доступне на сайті zakon.rada.gov.ua, є ключовим джерелом для аналізу українського нормативно-правового поля у сфері гуманітарної допомоги, пропонуючи офіційні тексти законів та нормативних актів, що регулюють цю діяльність. Кулачинський М. М. у роботі "Британський захист сучасної України: гуманітарна допомога та "холодний розрахунок"" аналізує британську підтримку України, розглядаючи її як приклад ефективної міжнародної співпраці. Офіційні сайти МЗС та МО України, а також міжнародних організацій, таких як Міжнародний комітет Червоного Хреста та Управління ООН з координації гуманітарних справ, надають актуальну інформацію про поточні гуманітарні ініціативи, програми допомоги та механізми їх впровадження. Чудновська В. та Мадзігон Н. В. у своїх дослідженнях "Міжнародне гуманітарне право в сучасному світі" та "Міжнародне гуманітарне право як частина національного права" відповідно, розглядають міжнародне гуманітарне право як основу для регулювання відносин у сфері надання гуманітарної допомоги, його інтеграцію в національне законодавство та вплив на процеси забезпечення національної безпеки.

Цей комплексний огляд джерел та літератури дозволяє сформувати глибоке розуміння інтеграційних процесів у сфері гуманітарної допомоги, оцінити нормативно-правове регулювання та визначити шляхи його вдосконалення в інтересах національної безпеки та оборони України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Інтеграційні процеси у контексті гуманітарної допомоги можна визначити як комплексні та багаторівневі взаємодії між державами, міжнародними та регіональ-

ними організаціями, неурядовими установами та іншими акторами міжнародного співтовариства, що спрямовані на ефективне планування, координацію та реалізацію заходів з надання гуманітарної допомоги. Основною метою такої інтеграції є максимізація впливу наданої допомоги на задоволення потреб постраждалих спільнот, забезпечення їхньої безпеки, підтримка соціального відновлення та стабілізація умов життя.

Сутність інтеграційних процесів полягає в створенні та вдосконаленні механізмів для спрощення та оптимізації взаємодій між усіма учасниками процесу надання гуманітарної допомоги. Це включає розробку та впровадження спільних стандартів і процедур, встановлення єдиної інформаційної платформи для обміну даними та аналізу потреб, а також формування спільних стратегічних напрямків діяльності. Важливим аспектом є також узгодження правових та нормативних баз, що регулюють надання та прийом гуманітарної допомоги, для забезпечення її легальності, прозорості та відповідальності усіх сторін.

Основні завдання інтеграційних процесів включають, але не обмежуються:

- Гармонізацію нормативно-правових актів та політик, що стосуються гуманітарної допомоги, на міжнародному та національному рівнях.

- Розробку механізмів швидкого реагування на гуманітарні кризи, включаючи логістику, фінансування, постачання та розподіл допомоги.

- Зміцнення потенціалу місцевих спільнот та організацій у сфері гуманітарної діяльності через навчання, обмін досвідом та ресурсами.

- Забезпечення активної участі та включення постраждалих спільнот у процеси планування та впровадження гуманітарних програм та проектів.

Таким чином, інтеграційні процеси у сфері гуманітарної допомоги відіграють вирішальну роль у підвищенні ефективності та ефективності відповіді на гуманітарні виклики, сприяючи стабілізації ситуації в постраждалих регіонах та покращенню умов життя населення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Система ООН зіграла ключову роль у формуванні глобальної відповіді на гуманітарні кризи, мобілізуючи міжнародну спільноту та забезпечуючи координацію та розподіл допомоги між постраждалими регіонами. Управління ООН з координації гуманітарних

справ (УОГС) виступає як центральний орган, який координує зусилля між урядами, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями та іншими зацікавленими сторонами для забезпечення оперативної та ефективної відповіді на надзвичайні ситуації. Через механізми, такі як Центральний фонд реагування на надзвичайні ситуації, УОГС мобілізує фінансові ресурси для невідкладної допомоги у відповідь на гуманітарні кризи. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) забезпечує лідерство та координацію у сфері глобальної охорони здоров'я під час криз. ВООЗ працює над попередженням поширення захворювань, забезпеченням доступу до основних медичних послуг та підтримкою систем охорони здоров'я в умовах надзвичайних ситуацій. Організація розробляє міжнародні стандарти та рекомендації, проводить тренінги для медичних працівників і надає технічну підтримку країнам для покращення їхньої готовності та реагування на епідемії. Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) зосереджений на захисті та забезпеченні потреб дітей у всьому світі, особливо в умовах конфліктів, катастроф та криз. ЮНІСЕФ надає життєво необхідну допомогу, включаючи доступ до чистої води, харчування, освіти та охорони здоров'я, а також працює над захистом дітей від насильства, експлуатації та занедбаності.

Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО) відіграє ключову роль у просуванні продовольчої безпеки та стійкого сільськогосподарського розвитку. ФАО допомагає країнам підвищити продуктивність сільськогосподарства, покращити харчування, забезпечити доступ до продовольства та управління природними ресурсами у спосіб, що сприяє стійкості до криз.

Всесвітня продовольча програма (ВПП) є однією з провідних гуманітарних організацій у світі, що забезпечує продовольчу допомогу в умовах екстрених ситуацій, а також працює над проблемами голоду та малозабезпеченості у світі шляхом розвитку програм, спрямованих на забезпечення продовольчої безпеки та поліпшення харчування. Агентство ООН у справах біженців (УВКБ) забезпечує захист та допомогу біженцям, шукачам притулку, внутрішньо переміщеним особам та повернутим біженцям, працюючи над забезпеченням їх прав та добробуту. УВКБ сприяє знаходженню тривалих рішень для біженців, включаючи їхнє добровільне повернення додому, інтеграцію в країни прийому або переселення в треті країни.

Міжнародний Червоний Хрест, утворений Міжнародним комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) та Міжнародною Федерацією Червоного Хреста та Червоного Півмісяця (МФЧХ), стоїть на передовій надання гуманітарної допомоги, зосереджуючись на захисті та допомозі жертвам збройних конфліктів, природних катастроф та інших надзвичайних ситуацій. МКЧХ, заснований у 1863 році, є однією з найстаріших гуманітарних організацій у світі та відіграє ключову роль у міжнародному гуманітарному праві. Організація виступає як нейтральний та незалежний посередник у зонах конфлікту, забезпечуючи захист і допомогу жертвам війни, включаючи поранених солдатів, цивільне населення, в'язнів війни та інших осіб, які потребують допомоги. Однією з ключових функцій МКЧХ є поширення знань про міжнародне гуманітарне право серед збройних сил та громадянського суспільства, а також моніторинг дотримання цих норм у конфліктних зонах. Міжнародна Федерація Червоного Хреста та Червоного Півмісяця, заснована у 1919 році, об'єднує національні товариства Червоного Хреста та Червоного Півмісяця з усього світу, створюючи глобальну мережу допомоги. Федерація координує міжнародні кампанії реагування на катастрофи, сприяє зміцненню спроможностей національних товариств у сфері надзвичайних ситуацій, охорони здоров'я та соціального догляду. Основними напрямками діяльності МФЧХ є підтримка спільнот у підготовці до катастроф, забезпечення невідкладної допомоги під час криз та сприяння відновленню та зміцненню стійкості постраждалих спільнот після надзвичайних ситуацій. Обидві організації, МКЧХ та МФЧХ, використовують свою унікальну позицію та мережі для надання життєво важливої допомоги та захисту найбільш вразливих груп населення у всьому світі. Їхня діяльність охоплює широкий спектр гуманітарних заходів, від медичної допомоги та підтримки у сфері гігієни до психосоціальної підтримки, розподілу продовольства, води та притулку, а також відновлення інфраструктури та забезпечення освіти. Важливою частиною роботи Міжнародного Червоного Хреста є також розвиток міжнародного гуманітарного партнерства та співпраці з урядами, міжнародними організаціями, як-от ООН та її спеціалізовані агентства, неурядовими організаціями, а також приватним сектором. Ця співпраця дозволяє мобілізувати ресурси, обмінюватися досвідом та найкращими практиками, а також координувати зусилля для забезпечення найбільш

ефективної відповіді на гуманітарні виклики. Діяльність Міжнародного Червоного Хреста демонструє важливість інтеграції зусиль міжнародної спільноти в наданні гуманітарної допомоги, висвітлюючи її внесок у захист життя та гідності людей у найскладніших умовах по всьому світу.

Регіональні організації також відіграють важливу роль у наданні гуманітарної допомоги, доповнюючи глобальні зусилля з реагування на надзвичайні ситуації та кризи. Європейський Союз (ЄС) та Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки та культури (ЮНЕСКО) є яскравими прикладами таких організацій, кожна з яких має свою специфіку в наданні допомоги та вплив на нормативно-правове регулювання у цій сфері. Європейський Союз через Європейське агентство з питань гуманітарної допомоги (ЕЧНО) активно залучений у надання гуманітарної допомоги, спрямованої на підтримку жертв природних катастроф, збройних конфліктів та інших криз. ЕЧНО працює у тісній співпраці з широким спектром партнерів, включаючи міжнародні організації, НУО, а також агентства ООН, для забезпечення ефективного розподілу та використання ресурсів. Основна мета ЕЧНО полягає у зменшенні страждань людей у найбільш вразливих регіонах світу, забезпечуючи невідкладну допомогу, підтримку у відновленні та стійкості до майбутніх криз. ЄС також розробляє нормативно-правові акти та політики, що регулюють надання та координацію гуманітарної допомоги, що сприяє підвищенню стандартів, прозорості та відповідальності у цій сфері.

Окрім міжнародних та регіональних організацій, існує ряд інших організацій, які мають значний вплив на надання гуманітарної допомоги у всьому світі. Лікарі без кордонів (MSF), Карітас, та Save the Children є прикладами таких організацій, кожна з яких вносить унікальний вклад у гуманітарні зусилля та має свої особливості у правовому регулюванні своєї діяльності. Лікарі без кордонів (Médecins Sans Frontières, MSF) є міжнародною незалежною медичною гуманітарною організацією, що надає допомогу в зонах збройних конфліктів, стихійних бідах, епідеміях та інших надзвичайних ситуаціях, де здоров'я та життя людей опиняються під загрозою. MSF славиться своєю оперативністю, здатністю швидко реагувати на кризи та забезпечувати високоякісну медичну допомогу. Правове регулювання діяльності MSF базується на принципах нейтралітету та незалежності, що дозволяє організації ефективно працювати в складних та

конфліктних умовах. MSF також активно веде адвокаційну діяльність, піднімаючи питання, пов'язані з гуманітарними кризами, та виступаючи за права та захист постраждалих.

Карітас є міжнародною католицькою благодійною організацією, яка надає гуманітарну допомогу, займається розвитком спільнот та соціальною службою. Діяльність Карітас спрямована на підтримку найбільш вразливих верств населення, незалежно від їхньої релігії чи національності. Карітас працює в багатьох країнах світу, реалізуючи проекти, що охоплюють широкий спектр сфер, від надання невідкладної допомоги до довгострокових програм розвитку. Правове регулювання діяльності Карітас у кожній країні залежить від національного законодавства та угод з урядами та місцевими організаціями, що дозволяє адаптувати їхню діяльність до конкретних потреб і умов. Save the Children є однією з провідних міжнародних незалежних організацій, що працює на захист та реалізацію прав дітей у всьому світі. Організація надає допомогу дітям під час криз та катастроф, забезпечуючи доступ до якісної освіти, охорони здоров'я та харчування, а також захищає дітей від насильства, експлуатації та зловживань. Save the Children співпрацює з урядами, міжнародними організаціями та місцевими громадами для розробки та впровадження програм, спрямованих на покращення життя дітей та їхніх сімей. Правове регулювання її діяльності забезпечує дотримання міжнародних стандартів прав дитини та адаптацію до законодавства кожної країни, де вона працює.

Ці організації демонструють важливість багаторівневого підходу до надання гуманітарної допомоги, де міжнародні, регіональні та незалежні організації взаємодіють та доповнюють одна одну, спираючись на відповідне правове регулювання та принципи гуманітарної діяльності. Їх зусилля відіграють ключову роль у забезпеченні захисту та підтримки найбільш вразливих груп населення в умовах глобальних викликів та криз.

Інтеграційні процеси в сфері гуманітарної допомоги, особливо в контексті України, яка протистоїть російській агресії, вимагають комплексного підходу, що охоплює розробку та вдосконалення нормативно-правового регулювання, підвищення міжнародної та міжорганізаційної координації, а також застосування інновацій та технологічних рішень. У цьому контексті ключові напрямки інтеграції у сфері гуманітарної допомоги набувають особливої актуальності.

Розвиток нормативно-правової бази. Вдосконалення нормативно-правової бази для регулювання процесів надання, розподілу та використання гуманітарної допомоги є фундаментальним для забезпечення ефективної відповіді на гуманітарні виклики, які виникають внаслідок воєнних дій. Україна, зіткнувшись з потребою в масштабній міжнародній підтримці, відповідно реформує своє законодавство для спрощення процедур ввезення та розподілу гуманітарних вантажів, забезпечення захисту прав постраждалих, а також створення умов для ефективної міжнародної співпраці.

Інтеграція інновацій та сучасних технологій у процеси надання гуманітарної допомоги значно підвищує ефективність реагування на надзвичайні ситуації. Використання геоінформаційних систем для мапування потреб, мобільних додатків для координації волонтерів та доставки допомоги, а також онлайн-платформ для збору коштів та інформування громадськості є лише деякими прикладами технологічних рішень, що впроваджуються в Україні.

Нормативно-правове регулювання гуманітарної допомоги в Україні охоплює комплекс законів та підзаконних актів, розроблених з метою регламентації процесів надання, розподілу та контролю за використанням гуманітарної допомоги, що є особливо актуальним у контексті військових дій та гуманітарних криз. Важливість цього сегменту законодавства посилюється потребою в захисті прав та інтересів постраждалих осіб, а також забезпеченні прозорості та ефективності гуманітарних операцій.

В історичному контексті розвитку нормативно-правового регулювання гуманітарної допомоги в Україні, період з 1996 по 2014 рік характеризувався відсутністю комплексного законодавчого акта, який би цілісно охоплював усі аспекти надання, розподілу та контролю гуманітарної допомоги. Це створювало певні труднощі та неузгодженості в практиці здійснення гуманітарних ініціатив, оскільки відповідальність за регулювання цих питань розпорозувалась між різними нормативно-правовими актами, що не завжди ефективно взаємодіяли між собою. До 2004 року основу правової регламентації гуманітарної допомоги в Україні становили Закон України "Про благодійну діяльність та благодійні організації" та Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку надання, оформлення, розподілу і контролю за цільовим використанням гуманітарної допомоги". Ці документи задавали загальні рамки для діяльності

у сфері гуманітарної допомоги, включаючи визначення благодійної діяльності, основних принципів надання допомоги, а також процедури її розподілу та контролю. Водночас, наказ Міністерства соціальної політики України "Про затвердження Форми звіту про цільове використання гуманітарної допомоги" вносив додаткові вимоги до звітності та обліку гуманітарних акцій, покликаний забезпечити прозорість та відповідальність у використанні наданих ресурсів. Проте, розпорошеність нормативної бази та неузгодженість окремих її елементів часом ускладнювали ефективне управління процесами гуманітарної допомоги, викликаючи потребу в створенні більш комплексного та системного законодавчого акта, який би об'єднав і узгодив різноманітні аспекти гуманітарної діяльності в Україні.

В контексті правового регулювання гуманітарної допомоги в Україні ключову роль відіграє Закон України "Про гуманітарну допомогу". Цей законодавчий акт є фундаментальною основою для визначення правових та організаційних рамок в сфері надання, прийому, обліку, розподілу та контролю над цільовим використанням гуманітарної допомоги на території України. Він встановлює чіткі вимоги до сфер діяльності, в яких можливе надання гуманітарної допомоги, а також визначає коло суб'єктів - як надавачів, так і отримувачів такої допомоги. Особливість цього закону полягає у деталізації процедур, пов'язаних з гуманітарною допомогою, починаючи від моменту її надання та закінчуючи контролем за її цільовим використанням. Закон сприяє створенню прозорої та ефективної системи, що дозволяє оперативно реагувати на потреби постраждалих від катастроф, стихійних лих або військових конфліктів, забезпечуючи при цьому адекватний контроль за розподілом та використанням допомоги. Закон також висвітлює відповідальність за порушення у сфері гуманітарної допомоги, що є критично важливим для запобігання зловживань і забезпечення того, щоб допомога доходила до тих, хто в ній дійсно потребує. Враховуючи важливість цього аспекту, законодавство надає чіткий механізм відповідальності за недотримання встановлених правил, що дозволяє підтримувати порядок у цій чутливій сфері. У світлі подій, пов'язаних з повномасштабним вторгненням, правове регулювання гуманітарної допомоги набуває особливої актуальності. Україна зіткнулася з необхідністю масштабної мобілізації ресурсів для задоволення гуманітарних потреб внутрішньо переміщених осіб

та цивільного населення в зонах конфлікту. В цьому контексті Закон "Про гуманітарну допомогу" виступає як ключовий елемент системи правових механізмів, спрямованих на забезпечення ефективної та цілеспрямованої підтримки постраждалим, створюючи надійну основу для взаємодії державних структур, міжнародних організацій та громадянського суспільства в процесі надання гуманітарної допомоги.

Враховуючи зростаючі виклики та потреби, пов'язані з гуманітарною кризою в Україні, особливо в контексті тривалого конфлікту та військової агресії, у 2023 році були внесені суттєві зміни до Закону України "Про гуманітарну допомогу". Ці зміни були спрямовані на оптимізацію процесів отримання, розподілу та контролю гуманітарної допомоги, з метою забезпечення її більш ефективного та цілеспрямованого використання. Зокрема, зміни до закону мали на меті спростити процедуру отримання гуманітарної допомоги, підвищити рівень прозорості та відповідальності за її цільове використання, а також посилити контроль за надходженням та розподілом цієї допомоги. Спрощення процедури отримання гуманітарної допомоги стало відповіддю на критичну потребу у швидкому реагуванні на гуманітарні кризи, дозволяючи забезпечити негайну підтримку постраждалим особам та спільнотам. Зміни до законодавства спрямовані на зменшення бюрократичних перепон та спрощення документальних вимог, що дозволяє організаціям та індивідам швидше отримувати необхідну допомогу без зайвих затримок. Підвищення прозорості та відповідальності за цільове використання гуманітарної допомоги відіграє ключову роль у забезпеченні довіри між донорами, виконавцями та отримувачами допомоги. Внесені зміни передбачають введення більш суворих вимог до звітності та обліку гуманітарних вантажів, встановлення чітких критеріїв для оцінки ефективності використання ресурсів та механізмів для моніторингу та оцінки результатів гуманітарних проектів.

Важливим кроком у правовому регулюванні гуманітарної допомоги в Україні є прийняття Постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку ведення обліку гуманітарної допомоги". Цей нормативний акт встановлює чіткі процедури для систематизації, обліку та контролю за розподілом та використанням гуманітарної допомоги на території України, що стає особливо актуальним у контексті збільшення обсягів міжнародної підтримки в умовах гуманітарних криз та

військових конфліктів. Ця Постанова вводить обов'язковість ведення деталізованого обліку всіх видів гуманітарної допомоги, що ввозиться та розподіляється в країні, включаючи інформацію про донорів, отримувачів, види та кількість допомоги, цілі її використання та фактичний розподіл. Такий підхід дозволяє створити прозору систему, що сприяє ефективному розподілу ресурсів, забезпеченню потреб найбільш вразливих груп населення та запобіганню можливим зловживанням. Крім того, Постанова визначає відповідальність урядових та місцевих органів влади за організацію обліку, контролю та звітності щодо гуманітарної допомоги. Вона також передбачає створення спеціалізованих баз даних та інформаційних систем, які мають забезпечити доступність та актуальність інформації для всіх зацікавлених сторін, включаючи державні органи, міжнародні організації, громадськість та ЗМІ. Затвердження та впровадження цієї Постанови стало важливим кроком у зміцненні правової основи гуманітарної допомоги в Україні, дозволивши оптимізувати процеси її надання та використання. В контексті триваючої військової агресії та гуманітарних викликів, з якими зіштовхнулася Україна, наявність чітких та ефективних механізмів правового регулювання є ключовим фактором забезпечення надійної підтримки постраждалих та відновлення соціальної стабільності. Ця Постанова, разом з іншими законодавчими актами, формує структуровану та відповідальну основу для мобілізації та ефективного використання гуманітарних ресурсів, що є надзвичайно важливим у сучасних умовах.

У контексті вдосконалення нормативно-правової бази, що регулює процеси надання та використання гуманітарної допомоги в Україні, значне місце займає Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку використання гуманітарної допомоги, що надається іноземними державами, міжнародними організаціями та їх представництвами в Україні". Ця Постанова становить ключовий елемент правового регулювання, спрямований на забезпечення прозорості, ефективності та відповідальності у процесі використання міжнародної гуманітарної допомоги, що є критично важливим для зміцнення довіри між донорами та отримувачами допомоги. Постанова встановлює чіткі процедури та критерії для використання гуманітарної допомоги, забезпечуючи, щоб кожна одиниця допомоги була спрямована на задоволення актуальних потреб постраждалих від кризи,

стихійних лих чи військових дій. Законодавчий акт передбачає створення ефективної системи моніторингу та оцінки, яка дозволяє слідкувати за розподілом та використанням гуманітарних вантажів від моменту їх надходження до кінцевих отримувачів. Однією з ключових вимог Постанови є забезпечення детального документування усіх операцій з гуманітарною допомогою, включаючи інформацію про джерела допомоги, опис вантажів, їх кількість та призначення. Це вимагає від усіх суб'єктів, задіяних у процесі використання гуманітарної допомоги, вести ретельний облік та звітність, що сприяє підвищенню загальної прозорості та зменшенню ризиків зловживань. Також Постанова підкреслює важливість взаємодії між державними органами України та міжнародними донорами, вимагаючи координації дій та обміну інформацією для забезпечення найбільш ефективного розподілу та використання гуманітарних ресурсів. Це передбачає створення спеціальних координаційних механізмів та платформ для обговорення поточних потреб, планування гуманітарних заходів та вирішення можливих проблем, що виникають у процесі надання допомоги. Враховуючи складність гуманітарної ситуації в Україні, зокрема у зв'язку з триваючою обороною від російського вторгнення, Постанова "Про затвердження Порядку використання гуманітарної допомоги" стає важливим інструментом для забезпечення цілеспрямованої та ефективної підтримки цивільного населення та відновлення постраждалих регіонів. Цей нормативний акт демонструє зобов'язання України до дотримання високих стандартів в організації гуманітарної допомоги, а також підкреслює роль правового регулювання у зміцненні механізмів державного та міжнародного реагування на гуманітарні кризи.

У рамках забезпечення прозорості та відповідальності у процесі розподілу та використання гуманітарної допомоги в Україні, значне місце займає нормативний акт, виданий Міністерством соціальної політики України, який визначає формат та зміст звіту про цільове використання гуманітарної допомоги. Цей наказ "Про затвердження форми звіту про цільове використання гуманітарної допомоги" встановлює стандартизований підхід до звітності, що дозволяє державним органам, міжнародним організаціям, громадським об'єднанням та іншим учасникам процесу надання гуманітарної допомоги вести облік та контролювати ефективність її використання. Затверджена форма звіту включає детальну

інформацію про обсяги отриманої допомоги, її джерела, специфікацію товарів чи послуг, які були надані в рамках гуманітарної допомоги, місця та цілі використання, а також конкретні результати, досягнуті завдяки цій допомозі. Такий підхід не тільки забезпечує високий рівень прозорості в розподілі гуманітарної допомоги, але й сприяє підзвітності всіх залучених сторін перед суспільством та міжнародними партнерами. Введення обов'язкової звітності про цільове використання гуманітарної допомоги також має на меті запобігання можливим зловживанням, корупції чи неефективному використанню ресурсів. Це дозволяє виявляти випадки невідповідного використання допомоги та оперативно вживати заходів для коригування ситуації, що в свою чергу зміцнює довіру між донорами та отримувачами допомоги, а також сприяє підвищенню ефективності гуманітарних програм. Окрім того, стандартизація звітності спрощує процес аналізу та оцінки впливу гуманітарної допомоги на вирішення гуманітарних потреб, дозволяючи вдосконалювати стратегії та підходи до надання допомоги в майбутньому. Це створює основу для науково обґрунтованого планування гуманітарних втручань, спрямованих на максимальне задоволення потреб постраждалих осіб та громад.

Статут ООН, як фундаментальний документ організації, закладає основоположні принципи міждержавної взаємодії та співпраці у вирішенні міжнародних проблем, включаючи гуманітарні кризи. Він визначає завдання та повноваження основних органів ООН у цій сфері, сприяючи координації зусиль міжнародної спільноти задля надання ефективної допомоги постраждалим регіонам. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН є важливим інструментом для визначення конкретних напрямків діяльності міжнародної спільноти у сфері гуманітарної допомоги. Через прийняття резолюцій Генеральна Асамблея встановлює пріоритети, рекомендації та вимоги до держав-членів та міжнародних організацій щодо надання допомоги, забезпечення захисту цивільного населення у конфліктних зонах, а також підтримки постраждалих від стихійних лих. Рішення Економічної та Соціальної Ради ООН (ЕКОСОП) також відіграють ключову роль у регулюванні гуманітарної допомоги, оскільки ЕКОСОП зосереджується на координації економічних, соціальних та гуманітарних програм ООН. Рішення цієї Ради спрямовані на підвищення ефективності міжнародної гуманітарної допомоги, вдоскона-

лення механізмів її розподілу та контролю, а також зміцнення співпраці між різними агентствами та програмами ООН.

Висновки. У світлі розглянутих аспектів інтеграційних процесів у сфері гуманітарної допомоги та нормативно-правового регулювання поступлення такої допомоги у контексті Національної безпеки та оборони, можна зробити деякі висновки. Перш за все, важливо відзначити, що існує значна кількість міжнародних та регіональних організацій, які займаються наданням гуманітарної допомоги, а також встановлені стандарти та протоколи для забезпечення захисту прав людини та надання допомоги під час конфліктів та кризових ситуацій. Законодавство України також містить ряд нормативних актів, які регулюють надання та використання гуманітарної допомоги. Однак, серед основних проблем можна виокремити відсутність комплексного підходу до законодавчого врегулювання гуманітарної допомоги в Україні до прийняття Закону України "Про гуманітарну допомогу" у 2014 році. Попередні рішення та постанови Кабінету Міністрів та Міністерства соціальної політики спричинили певні труднощі та неузгодженості в практиці надання та використання гуманітарної допомоги. Для вдосконалення нормативно-правового регулювання необхідно врахувати такі аспекти, як спрощення процедур отримання та використання гуманітарної допомоги, забезпечення прозорості та відповідальності за її цільове використання, а також посилення контролю за надходженням та розподілом допомоги. Для цього потрібно розробити та впровадити нові законодавчі акти, які враховували б найкращі практики міжнародних стандартів та відповідали сучасним викликам у гуманітарній сфері. У рамках розробленого концепту пропонується розробка та впровадження наступних законодавчих ініціатив, які інтегрують міжнародні стандарти та практики:

Закони про механізми міжнародної гуманітарної координації:

- Встановлення чітких процедур для міжнародної координації з питань гуманітарної допомоги, включаючи роботу з міжнародними організаціями та іноземними урядами.
- Створення юридичної бази для взаємодії з міжнародними гуманітарними місіями та фондами.
- Впровадження міжнародних стандартів у плануванні, оцінці потреб та моніторингу надання гуманітарної допомоги.
- Закони про стандартизацію та сертифікацію у сфері гуманітарної допомоги:

– Розробка та впровадження стандартів якості для гуманітарної допомоги, заснованих на міжнародних протоколах, таких як Sphere Standards.

– Введення обов'язкової сертифікації для організацій, які займаються наданням гуманітарної допомоги, з метою забезпечення високої якості та ефективності допомоги.

– Запровадження механізмів звітності та аудиту для забезпечення прозорості використання ресурсів.

Закони про єдину національну систему моніторингу та реагування на гуманітарні кризи:

– Створення єдиної національної системи для моніторингу гуманітарних потреб та ефективного реагування на кризові ситуації.

– Впровадження технологічних рішень для збору, аналізу даних та оперативного прийняття рішень.

– Розробка механізмів оперативного розгортання ресурсів та координації дій у разі виникнення кризових ситуацій.

Закони про захист прав волонтерів та гуманітарних працівників:

– Встановлення гарантій безпеки та захисту прав волонтерів та працівників, залучених до гуманітарної діяльності.

– Регулювання відносин між волонтерськими організаціями та державними установами для забезпечення ефективної взаємодії.

– Запровадження страхування життя та здоров'я для осіб, які безпосередньо беруть участь у наданні гуманітарної допомоги.

Ці законодавчі ініціативи мають на меті створення надійної та ефективної системи надання гуманітарної допомоги, здатної адекватно реагувати на виклики воєнного часу та гуманітарні кризи, забезпечуючи при цьому високий рівень прозорості та відповідальності у використанні ресурсів. За наявності ефективного нормативно-правового базису та здійсненні комплексного підходу можна забезпечити дієве надання гуманітарної допомоги, що в свою чергу сприятиме забезпеченню національної безпеки та оборони в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аракелова І. О. Гуманітарна допомога міжнародних організацій-донорів постраждалим від воєнного конфлікту в Україні. "Державне управління". 2016. № 1 (70). С. 18–26.
2. Волков С. В. Гуманітарна допомога в Україні: сучасні виклики. 2023. № 8. С. 332–334. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/77> (дата звернення: 01.03.2024).
3. Гуманітарна допомога в умовах воєнного стану: особливості пропуску через митний кордон України / О. П. Гребельник та ін. 2023. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/23072156.2023.11.6> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Законодавство України: <https://zakon.rada.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2024).
5. Офіційний сайт МЗС України: <https://mfa.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2024).
6. Офіційний сайт МО України: <https://www.mil.gov.ua/> (дата звернення: 01.03.2024).
7. Сайт Міжнародного комітету Червоного Хреста: <https://www.icrc.org/> (дата звернення: 01.03.2024).
8. Сайт Управління ООН з координації гуманітарних справ: <https://www.unocha.org> (дата звернення: 01.03.2024).
9. Чудновська В. Міжнародне гуманітарне право в сучасному світі. 2022. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.019> (дата звернення: 01.03.2024).
10. Madzigon N. V. Міжнародне гуманітарне право як частина національного права. 2012. № 5. Р. 32–36. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2017.05.06> (дата звернення: 01.03.2024).

REFERENCES:

1. Arakelova I. O. (2016) Humanitarna dopomoha mizhnarodnykh orhanizatsii-donoriv postrazhdalym vid voiennoho konfliktu v Ukraini [Humanitarian assistance of international donor organizations to victims of the military conflict in Ukraine]. *Derzhavne upravlinnia*, no. 1 (70), pp. 18–26. (accessed March 1, 2024)
2. Volkov S. V. (2023) Humanitarna dopomoha v ukraini: suchasni vyklyky [Humanitarian aid in Ukraine: modern challenges], no. 8, pp. 332–334. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-8/77> (accessed March 1, 2024)
3. Humanitarna dopomoha v umovakh voyennoho stanu: osoblyvosti propusku cherez mytnyy kordon ukrayiny [Humanitarian aid in the conditions of martial law: peculiarities of passage through the customs border of Ukraine] / O. P. Hrebel'nyk ta in. 2023. № 11. DOI: <https://doi.org/10.32702/230721> (accessed March 1, 2024)
4. Zakonodavstvo Ukrayiny [Legislation of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua> (accessed March 1, 2024)

5. Ofitsiyyny sayt MZS Ukrayiny [Official website of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. Available at: <https://mfa.gov.ua/> (accessed March 1, 2024)
6. Ofitsiyyny sayt MO Ukrayiny [Official website of the Ministry of Defense of Ukraine]. Available at: <https://www.mil.gov.ua/>
7. Sayt Mizhnarodnoho komitetu Chervonoho Khresta [Website of the International Committee of the Red Cross]. Available at: <https://www.icrc.org/> (accessed March 1, 2024)
8. Sayt Upravlinnya OON z koordynatsiyi humanitarnykh sprav [The website of the UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs]. Available at: <https://www.unocha.org> (accessed March 1, 2024)
9. Chudnovska V. (2022) Mizhnarodne humanitarne pravo v suchasnomu sviti. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-08.07.2022.019> (accessed March 1, 2024)
10. Madzigon N. V. (2012) Mizhnarodne humanitarne pravo yak chastyna natsionalnoho prava. № 5. P. 32–36. URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2017.05.06> (accessed March 1, 2024)